

รายงาน การสังเกตการณ์คดีและการสอบสวน
กรณีการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร

จัดทำโดย

คณะทำงานปกป้องนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน

มกราคม 2549

1. บทนำ:
2. การหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร
3. การดำเนินคดีปล้นทรัพย์และขึ้นใจต่อนายสมชาย นีละไพจิตร

3.1 การสืบสวนสอบสวนของพนักงานสอบสวน

3.2 อัยการยื่นฟ้อง: การตั้งข้อหาและการสืบหาหลักฐาน

4. กระบวนการพิจารณาคดี
5. การนำเสนอพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ และฝ่ายจำเลย โดยสรุป
6. การสังเกตการณ์อื่น ๆ

- บทบาทการทำงานของนายสมชายช่วงปลายปี พ.ศ. 2546- ต้นปี พ.ศ. 2547
- บทบาทการทำงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนกลาง กองปราบปราม กรณีการสืบสวนสอบสวนการปล้นปืนวันที่ 4 มกราคม 2547
- การสอบสวนกรณีการหายไปของนายสมชายของคณะอนุกรรมการวุฒิสภา
- บทบาทของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- การสอบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษ เกี่ยวกับการหายตัวไปของนายสมชาย
- บทบาทของคณะนักสังเกตการณ์คดีฯ ในประเทศ และต่างประเทศ

6. ข้อเสนอแนะ

1. บทนำ:

รายงานการสังเกตการณ์การทางคดีและการสอบสวนกรณีการหายตัวไปของนายสมชายมีจุดประสงค์ ตรวจสอบการทำงานของกลไกรัฐและกลไกด้านกระบวนการยุติธรรมภายหลังเหตุการณ์การอุ้มหายตัวไปอย่างไร้ร่องรอยของนายสมชาย นีละไพจิตร ใจกลางกรุงเทพในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2547 ทั้งนี้เพื่อเป็นการผลักดันให้รัฐรับผิดชอบต่อการหายตัวของนายสมชาย ทั้งในแง่ของนโยบายและในแง่ของการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมที่สามารถนำคนผิดมาลงโทษในกรณีการหายตัวของนายสมชายเป็นกรณีเฉพาะและต่อการยุติการอุ้มหายในสังคมไทยโดยทั่วไป

2. การหายตัวของนายสมชาย นีละไพจิตร

วันที่ 11 มีนาคม 2547 นายสมชาย นีละไพจิตร รองประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนและกรรมการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายสภาทนายความ ได้เดินทางออกจากบ้านพักในซอยอิสรภาพ 9 แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เพื่อไปทำงานตามปกติ โดยขับรถยนต์ส่วนตัวยี่ห้อฮอนด้าซีวิค สีเขียว ทะเบียน กง 6786 กรุงเทพมหานคร

วันที่ 12 มีนาคม 2547 เวลา 20.30 น. สมชาย นีละไพจิตร ได้เดินทางไปยังโรงแรมชาลีนา ในซอยมหาดไทย ย่านลาดพร้าว-รามคำแหง เพื่อรอพบเพื่อนซึ่งได้นับพบกันไว้ หลังจากที่นั่งรอที่ล็อบบี้ของโรงแรม เพื่อนยังไม่มาตามกำหนดนัด สมชาย นีละไพจิตรจึงเดินทางกลับระหว่างเดินทางออกจากโรงแรมชาลีนา สมชาย นีละไพจิตร ได้ขับรถยนต์ส่วนตัวโดยใช้เส้นทางถนนรามคำแหง เพื่อจะไปนอนพักค้างคืนที่บ้านเพื่อน ระหว่างที่เดินทางออกจากโรงแรมได้มีกลุ่มชายฉกรรจ์จำนวน 5-6 คน จากการสืบสวนสอบสวนภายหลังพบว่าผู้ต้องสงสัย ขับรถยนต์สะกดรอยติดตามในระยะกระชั้นชิด จนถึงบริเวณหน้าร้านแม่ลาปลาเผา เยื้องกับสถานีตำรวจนครบาลหัวหมากได้ขับชนท้ายรถ เมื่อนายสมชาย นีละไพจิตร หยุดรถเพื่อลงมาพูดคุย กลุ่มชายฉกรรจ์ได้ผลักตัวของนายสมชาย นีละไพจิตร ให้เข้าไปในรถยนต์ของกลุ่มชายฉกรรจ์ แล้วขับรถพาตัวของนายสมชาย หลบหนีไป

วันที่ 14 มีนาคม 2547 เวลา 20.00 น. นางอังคณา นีละไพจิตร ได้เข้าแจ้งความ ร้องทุกข์บุคคล สูญหาย ต่อพนักงานสอบสวน ของสถานีตำรวจนครบาลบางเขนว่า นายสมชาย นีละไพจิตร ออกจากบ้านพัก มาตั้งแต่วันที่ 11 มีนาคม 2547

ในวันที่ 16 มีนาคม 2547 พนักงานสอบสวนยึดได้รถยนต์นั่งส่วนบุคคลหมายเลข กง 6786 กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นทรัพย์สินของนายสมชาย นีละไพจิตรที่ ถนนกำแพงเพชร 2 หลัง

สถานีขนส่งหมอชิต 2 ขาเข้า แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ โดยกองพิสูจน์หลักฐาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้ตรวจพิสูจน์ของกลาง

3. การดำเนินคดีปล้นทรัพย์และขึ้นใจต่อนายสมชาย นีละไพจิตร

การหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตรเป็นที่สนใจของ ประชาชนทั่วประเทศ และสื่อมวลชน เนื่องจากขณะนั้นนายสมชายได้ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่กลุ่มผู้ต้องหามุสลิมที่ถูกจับกุมในคดีปล้นอาวุธปืน ของทหารกองพันพัฒนาที่ 4 จังหวัดนราธิวาส ซึ่งหลังจากที่นายสมชาย นีละไพจิตร ได้ตรวจสอบ ข้อเท็จจริงจากผู้ต้องหาแล้วพบว่าในระหว่างการถูกควบคุมตัวอยู่ที่ จังหวัดนราธิวาสก่อนที่จะส่งตัวมาที่กรุงเทพมหานคร ผู้ต้องหาถูกทำร้าย ร่างกายและทรมาน เพื่อให้การ รับสารภาพ ซึ่งนายสมชาย นีละไพจิตรได้ดำเนินการ ยื่นหนังสือ ร้องเรียนกลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งยื่นคำร้องต่อศาลอาญาขอให้ส่งผู้ต้องหาทั้งหมดไปควบคุมตัวไว้ที่เรือนจำ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์เนื่องจากในขณะนั้นนายสมชาย นีละไพจิตร ในฐานะประธานชมรมนักกฎหมาย มุสลิมกำลัง ดำเนินการรวบรวมรายชื่อพี่น้องชาวมุสลิมจำนวน 50,000 รายชื่อเพื่อเสนอรัฐบาลให้ยกเลิกการ ประกาศใช้กฎอัยการศึกในพื้นที่ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดยะลา จังหวัด ปัตตานี จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดสงขลา บางส่วน ทั้งสองประเด็นเป็นส่วนหนึ่งของประเด็นที่ตั้งไว้ใน การสืบสวนสอบสวนการหายตัวไป

3.1 การสืบสวนสอบสวนของพนักงานสอบสวน

ในวันที่ 18 มีนาคม 2547 พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งที่ 61/2547 ตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีการหายตัวไปของ นายสมชาย นีละไพจิตร โดยมี พลตำรวจเอก โท สมบัติ อมรวิวัฒน์ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ เป็นประธานกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีการหายตัวไปของ นายสมชาย นีละไพจิตร ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง คณะอนุกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง กรณีการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร 3 คณะอนุกรรมการ

- 1) คณะอนุกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงและวิเคราะห์ข้อมูลหลักฐาน โดยมีประธานคือ นาย อรรถพล ไหญ่ส่วงเป็นประธาน อธิบดีอัยการสำนักคดีพิเศษ
- 2) คณะอนุกรรมการติดตามการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร โดยมีประธานคือ นาย ศิริชัย โชติรัตน์ รอง ผ.อ. สำนักข่าวกรอง
- 3) คณะอนุกรรมการตรวจพิสูจน์ร่องรอยวัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ โดยมี พญ. คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์เป็นประธาน

ในวันที่ 19 มีนาคม 2547 มีคำสั่งการสืบสวนสอบสวนของตำรวจด้วยกันหลายหน่วยงาน รวมทั้งคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีคำสั่งที่ 192/ 2547 แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง โดยมีพลตำรวจเอก ชาญชิต เพียรเลิศ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นประธานกรรมการ คำสั่งของผู้บัญชาการตำรวจนครบาลมีคำสั่ง บช.น ที่ 151/ 2547 แต่งตั้งคณะพนักงานสืบสวนสอบสวนคดีนายสมชาย นีละไพจิตร หายตัวโดยมี พล.ต.ต.จักรทิพย์ ภูณชร ณ.อยุธยา รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล เป็นหัวหน้าคณะพนักงานสอบสวน ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลางมีคำสั่ง 69/2547 แต่งตั้งพนักงานสืบสวนมี พ.ต.อ. สมศักดิ์ จันทะพิงส์ ผู้กำกับการประจำกองปราบปรามทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการสอบสวนหลายชุด และมีการตั้งพนักงานสอบสวนตามภาระหน้าที่ของตำรวจในหลาย ๆ หน่วย แต่การดำเนินการสืบสวนสอบสวนทั้งหมดก็ยังคงอยู่ในขอบเขตภาระหน้าที่ของตำรวจ ซึ่งต่อมามีหลักฐานพบว่า ตำรวจชุดหนึ่งจากกองปราบปราม น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการอุ้มนายสมชายในคืนวันเกิดเหตุ การดำเนินคดีกรณีการหายตัวไปของนายสมชาย พนักงานสืบสวนสอบสวนของกองกำกับการตำรวจนครบาลซึ่งนำมาถึงการทำสำนวนเพื่อการจับกุมจำเลยที่เป็นตำรวจทั้ง 5 นาย

การพบรถของนายสมชาย นีละไพจิตร และการตรวจพิสูจน์หลักฐานจากรถ ในวันที่ 16 มีนาคม 2547 พนักงานสอบสวนยึดได้รถยนต์นั่งส่วนบุคคลหมายเลข ภง. 6786 กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นทรัพย์สินของนายสมชาย นีละไพจิตรที่ ถนนกำแพงเพชร 2 หลังสถานีขนส่งหมอชิต 2 ขาเข้า แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ

ตามรายงานทราบว่ามีการนำรถยนต์จากสถานที่พบรถยนต์ ไปที่กองพิสูจน์หลักฐาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติในวันที่พบรถยนต์ โดยมีไม่มีการตรวจหลักฐานทางนิติเวชวิทยาศาสตร์ มีการขยับเบาะรถยนต์และพนักงานที่ขับรถไม่ได้ใส่ถุงมือแต่อย่างใด ต่อมาในวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2547 ได้มีการนำรถยนต์มาส่งคืนให้โรงพยาบาลตำรวจบางยี่เรือ ในวันนั้น พ.ญ. คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ รอง ผอ. สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม ได้ตรวจหาวัตถุพยานและร่องรอยหลักฐาน แต่เนื่องจากเป็นเวลากว่า 4 วันหลังจากการพบรถและรถมีการเคลื่อนย้ายมาไม่น้อยกว่า 2 ครั้งจากสถานที่พบรถ หลักฐานและวัตถุพยานส่วนใหญ่เสียหายและถูกทำลาย

รายงานของกองพิสูจน์หลักฐาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้ตรวจพิสูจน์ของกลาง เป็นรายงานที่ใช้เป็นหลักฐานประกอบคดี โดยมีวัตถุประสงค์ในการตรวจเพื่อทราบว่ามียอยลายนิ้วมือ

ติดอยู่ที่รถยนต์ของกลางหรือไม่ มีร่องรอยความเสียหายใดที่บริเวณกันชนหลังของรถยนต์ของกลางคันนี้หรือไม่ติดอยู่ที่บริเวณบังโคลนและที่กันชนหลังของรถยนต์ของกลางคันนี้หรือไม่ และมีเศษดินที่บริเวณแผ่นยางปูพื้นบริเวณที่นั่งภายในรถยนต์ของกลางคันนี้หรือไม่ และมีวัสดุชนิดใด ในรายงานระบุว่าได้ลอกเก็บและได้ให้พนักงานสอบสวนลงรายมือชื่อในแบบเก็บรอยลายนิ้วมือแฝงไว้เป็นหลักฐานและได้นำส่งศูนย์ตรวจพิสูจน์ลายนิ้วมือแฝง

การสืบสวนจากประจักษ์พยาน พนักงานสืบสวนสอบสวนได้ดำเนินการสืบสวนพบผู้เห็นเหตุการณ์การหายตัวไปของนายสมชายบริเวณถนนรามคำแหง 65 หน้าร้านอาหารแม่ลาปลาเผา พบพยานผู้เห็นเหตุการณ์จำนวนหนึ่งเป็นคนเดินเท้า นักศึกษาจำนวนหนึ่ง ยามรักษาความปลอดภัยหน้าบ้านเลขที่ 2367 ถนนรามคำแหง ผู้ขับยาน พาหนะผ่านสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งต่อมาประจักษ์พยานจำนวนทั้ง 7 คนได้ให้ปากคำแก่พนักงานสืบสวนสอบสวนเป็นประโยชน์ชี้ชัดว่ามีเหตุการณ์การอุ้มตัวนายสมชายขึ้นรถในเวลาประมาณ 20.30-21.00 น. โดยกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง 4-5 คน มีพยานหนึ่งคนเดียวที่เดินสวนและเห็นหน้าคุณสมชายก่อนที่จะถูกผลักเข้าไปในรถยนต์และยืนยันว่าเป็นคุณสมชาย นิลละไพจิตร ที่ต่อมาพยานทราบภายหลังว่าเป็นทนายดังที่เป็นเหยื่อของการถูกอุ้มกลางกรุง และพยานคนอื่น ๆ ต่างก็ยืนยันภายหลังที่ปรากฏเป็นข่าวว่าคนที่ถูกผลักดันไปในรถคือนายสมชาย

พยานคนอื่น ๆ ทุกคนเห็นรถยนต์จอดซ้อนสองคัน แล้วเดินผ่านไปได้ยินเสียงร้องตะโกนและเห็นกลุ่มบุคคลจำนวนหนึ่ง ประมาณ 4-5 คน กำลังผลักหรือดันชายแก่ร่างเล็กเข้าไปในรถชายแก่มีท่าทางขัดขืนและส่งเสียงร้อง พยานเห็นรถทั้งสองคันขับออกไปจากสถานที่เกิดเหตุ พบเห็นบุคคลหนึ่งเดินไปขับรถคันหน้าขับออกไปทางไปย้งลำสาละ อีกคันหลังที่ระบุว่าเป็นรถยนต์สีดำติดฟิล์มกรองแสงดำที่บกลับรถกลับหน้าสถานีตำรวจหัวหมาก ในชั้นสอบสวนพยานส่วนหนึ่งระบุว่าคนที่อุ้มมีส่วนคล้ายจำเลยในคดีท่านหนึ่งที่ผลักดันนายสมชาย พยานอีกท่านระบุว่าจำเลยที่สองและจำเลยที่สี่คล้ายบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์การอุ้มในคืนนั้น แต่ในชั้นศาลพยานทุกคนไม่กล้าชี้ตัว ส่วนใหญ่ระบุในคำเบิกความในศาลว่าจำไม่ได้ ไม่แน่ใจบ้าง จำได้แต่เพียงว่าชายคนหนึ่งรูปร่างสูงใหญ่ผิวสีดำนี้น่าจะเป็นคนผลัก พยานบางคนจำได้แต่ชายอีกคนหนึ่งผิวขาวไม่สูงมากเป็นคนขับรถคันที่จอดข้างหน้าออกไป ซึ่งต่อมาสอดคล้องกับหลักฐานแวดล้อมของตำรวจสอบสวนกรณีการใช้โทรศัพท์โทรเข้าออกของจำเลยที่สองในช่วงเวลา 20.42 - 22.29 จากพื้นที่หัวหมากเดินทางมาทางถนนรามคำแหง 43 และถนนศรีวิภา มาสิ้นสุดที่บริเวณซอยยาสูบ 2 ใกล้สถานีรถหมอชิตเก่า และต่อมาพบรถยนต์ทนายสมชายจอดทิ้งไว้ พยานบางคนระบุในการทอ้งพิจารณาคดีว่าถูกข่มขู่ให้พุดบ้างจากพนักงานสอบสวนที่เร่งรัดการออกหมายจับในขณะนั้นซึ่งก็ราว ๆ หนึ่งเดือนหลังเกิดเหตุการณ์คดีอุ้มอุกอาจท่ามกลางสาธารณะชนกลางกรุง

การสืบสวนสอบสวนของพนักงานเจ้าหน้าที่ตำรวจกระทำในช่วงระหว่างปลายเดือนมีนาคม 2547 และพยานบางคนยังสามารถจำรูปพรรณสัณฐานและลักษณะของกลุ่มบุคคลดังกล่าวในรายละเอียด นำไปสู่การชี้รูปของผู้ต้องสงสัย และนำไปสู่การออกหมายจับเจ้าพนักงานตำรวจจำนวน 4 คน ในวันที่ 8 เมษายน 2547 และต่อมา มีการออกหมายจับจำเลยที่ 5 เพิ่มเติมในวันที่ 29 เมษายน 2547

อย่างไรก็ดี พยานขึ้นสำคัญจากการสอบสวนของตำรวจนครบาลได้แก่พยานแวดล้อมที่เป็นบันทึกการใช้โทรศัพท์เข้าออกของตำรวจกองปราบจำนวนหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการในภาคใต้ อันนำมาสู่การจับกุมและดำเนินคดีตำรวจกองปราบทั้ง 4 นายและตำรวจท่องเที่ยว 1 นาย โดยทั้งหมดมีความสัมพันธ์ในลักษณะตำรวจร่วมงานทั้งในอดีตและในปัจจุบัน

การสืบสวนจากการใช้หมายเลขโทรศัพท์และพิกัดโทรศัพท์เข้าออกของบุคคลผู้ต้องสงสัยจำนวนหนึ่ง เป็นการนำสืบจากหมายเลขโทรศัพท์ของนายสมชาย นีละไพจิตร และผู้ต้องสงสัยรายแรกคือ พ.ต.ต. เงิน ทองสุข ซึ่งในชั้นสอบสวนประจักษ์พยานได้ชี้รูปและยืนยันว่าเป็นบุคคลคล้ายบุคคลที่ผลัดนายสมชายเข้าไปในรถคันที่สองที่จอดติดกับรถยนต์ของนายสมชาย ณ เวลาที่เกิดเหตุและสถานที่เกิดเหตุ จากการสืบสวนโดยหมายเลขโทรศัพท์ โดยการขอเอกสารหลักฐานที่เป็นบันทึกโทรศัพท์ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

นับได้ว่าเป็นคดีแรก ๆ ที่มีการนำหลักฐานการใช้โทรศัพท์ของผู้ถูกกล่าวหามาเป็นพยานแวดล้อมทั้งในการออกหมายจับและเป็นส่วนสำคัญในคำเบิกความในชั้นศาลว่าผู้ถูกกล่าวหามีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งนำมาใช้ในคดีสำคัญที่ระบุว่า เป็นคดีดังระดับโลกที่องค์การสหประชาชาติให้ความสนใจเป็นพิเศษและยังถูกระบุอีกว่าการหายไปของนายท่านนี้มีสาเหตุจากความรุนแรงในภาคใต้และยังเป็นสาเหตุที่ทำให้ความรุนแรงในภาคใต้บานปลายจนบัดนี้

การติดตามเบอร์โทรของจำเลย 4 คนและบุคคลแวดล้อมอื่นๆ ในนั้นเกิดจากการสอบสวนความเป็นไปได้ในการหายไปของนายสมชายว่าน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำคดีทางใต้และเกี่ยวข้องกับการร้องเรียนเรื่องการซ้อมผู้ต้องหาตีปล้นปืนทั้งห้าคนที่ขณะนั้นอยู่ในการควบคุมของตำรวจกองปราบ จากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนได้รับข้อมูลมาว่าตำรวจกองปราบชุดที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานในพื้นที่ภาคใต้ท่านหนึ่งมีส่วนในการจับกุมและสอบสวนผู้ต้องหาตีปล้นปืนดังกล่าวอาจมีส่วนในการอุ้มกลางกรุงครั้งนี้ พนักงานสอบสวนพบว่าบุคคลที่ใช้โทรศัพท์โทรศัพท์ติดต่อกันและกันอย่างถี่ของจำเลยทั้งห้าอาจจะมีส่วนเกี่ยวข้องจึงได้ดำเนินตรวจสอบการใช้โทรศัพท์ก่อนและหลังวันเกิดเหตุอย่างละเอียด

การตรวจสอบเบอร์โทรศัพท์ของจำเลยทั้งห้าคนนี้ ทำให้ได้ข้อมูลว่าน่าจะมีการติดตาม หมายสมชายตั้งแต่วันที่ 12 มีนาคม 2547 และจากการวิเคราะห์บันทึกการใช้เบอร์โทรศัพท์อีก จำนวนหนึ่งที่มีการโทรเข้าออกสัมพันธ์กัน มาเชื่อมโยงกับข้อมูลความเคลื่อนไหว การบันทึกของ บริษัทผู้ให้บริการโทรศัพท์ที่สามารถระบุพิกัดสถานที่โทรออก พิกัดสถานที่โทรเข้าได้ในทุก ๆ ครั้ง ของการใช้โทรศัพท์มาวิเคราะห์ จนนำมาซึ่งการจับกุมผู้มีส่วนในการกระทำผิดเป็นตำรวจกองปราบ อีก 4 นายและตำรวจท่องเที่ยว 1 นาย รวมทั้งตำรวจชั้นพันตำรวจโทอีกท่านหนึ่งซึ่งเป็นอีกหนึ่งใน จำเลยในคดีนี้ พร้อมกันนั้นและมีคำสั่งย้าย พ ต อ. ประจักษ์กองปราบปราม และ พ ต ท ตำรวจภูธร จังหวัดราชบุรีอีกสองนาย

ข้อมูลการบันทึกการใช้โทรศัพท์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบชุดนี้ถูกนำมาใช้ในศาลเพื่อ พิสูจน์ว่าจำเลยทั้ง 5 บุคคลทั้ง 5 มีส่วนร่วมในการปล้นทรัพย์และขึ้นใจหมายความสมชายในคืน วันที่เกิดเหตุคือวันที่ 12 มีนาคม 2547 เวลาประมาณ 20.30 น. ทั้งที่ไม่มีหลักฐานการค้นพบ โทรศัพท์มือถือ เงินสด และนาฬิกาของนายสมชายตามคำฟ้องในการครอบครองของจำเลยทั้ง 5 แต่อย่างใด และหลักฐานที่ได้ก็ไม่เพียงพอที่จะฟ้องร้องในข้อหาที่หนักกว่าเช่นการลักพาตัว ช้อน ศพ หรือการฆ่าได้ หลักฐานทางโทรศัพท์จำนวนกว่า 75 ครั้งในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2547 ผู้ก่อดำว่าจำเลยที่ 1, จำเลยที่ 2, จำเลยที่ 3 และจำเลยที่ 4 ได้ติดตามนายสมชายมาตลอดวัน ตั้งแต่วเวลา 9.00 – 20.35 น.

จากการตรวจสอบนายสมชาย นีละไพจิตรใช้โทรศัพท์เป็นครั้งสุดท้ายในเวลา 20.35 และ ใช้โทรศัพท์ในพิกัดสถานที่บริเวณอาคารเอฟบีทีคอมเพล็กซ์ ปากซอยรามคำแหง 65 และจากการ ตรวจสอบหมายเลขโทรศัพท์ของจำเลยทั้งห้ามีการบันทึกการใช้โทรศัพท์โทรเข้าออกในช่วงเวลา 20.30 -20.42 น. ที่ระบุว่าจำเลยทั้ง 5 อยู่ใกล้บริเวณอาคารเอฟบีทีคอมเพล็กซ์สถานที่เดียวกับนายสมชาย

หลักฐานทางโทรศัพท์บันทึกการใช้โทรศัพท์ของจำเลยทั้งสองยังบันทึกว่ามีการใช้โทรศัพท์ จากบริเวณอาคาร FBT ที่หัวหมาก เวลา 20.42 และมีการใช้โทรศัพท์จำนวน อีก 8 ครั้งใน จนกระทั่งถึงเวลา 22.29 น. ไปสิ้นสุดที่บริเวณยาสูบ 2 ใกล้สถานีขนส่งหมอชิตเก่า บริเวณที่พบรถ ของนายสมชายจอดทิ้งไว้เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2547 จึงทำให้พนักงานสอบสวนเชื่อว่าจำเลยที่สอง มีส่วนในการนำรถของนายสมชายจากหัวหมาก มาจอดทิ้งไว้ที่บริเวณใกล้สถานีขนส่งหมอชิตใน คืนวันที่เกิดเหตุคือวันที่ 12 มีนาคม 2547

ต่อมาในการตรวจสอบเพิ่มเติมจากข้อมูลการใช้โทรศัพท์ของจำเลยทั้ง 4 คนแรกมีความ เกี่ยวพันในลักษณะการสั่งการโดยการใช้โทรศัพท์ของจำเลยที่ห้า ตั้งแต่วันที่เกิดเหตุจนกระทั่งถึง หลังเที่ยงคืน

ปรากฏหลักฐานว่ามีการโทรศัพท์ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรภาค 7 ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัด ราชบุรี แยกห้วยชินศรี โดยเป็นการโทรศัพท์พูดคุยกับจำเลยตำรวจท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นตำรวจสาย

ตรวจ ตำบลอ่างทอง อำเภอเมือง จ.ราชบุรีที่เคยทำงานเป็นลูกน้องใกล้ชิดกับพ. ต. ท นกมล ปานแก้ว พ.ต.ท นกมล ปานแก้วมีหลักฐานการใช้โทรศัพท์พูดคุยกับจำเลยที่ 5 ตลอดเวลาในช่วงเวลา 22.37 ของวันที่ 12 มีนาคม จนกระทั่งถึงเวลา 00.17 ของวันที่ 13 มีนาคม เป็นจำนวน 6 ครั้ง จำเลยที่ 5 มีหลักฐานว่าใช้โทรศัพท์คุยกับจำเลยตำรวจท่านนี้ทั้งหมด 3 ครั้งตั้งแต่เวลา 23. 55 ของคืนวันที่ 12 มีนาคม – 00.48 ของวันที่ 13 มีนาคม โดยมีการพูดคุยกันถึงการซื้อเหล้าและนายที่ขับรถผ่านมาจะมารับเหล้าที่ฝากซื้อ โดยมีการพูดคุยกันถึงการซื้อเหล้าและนายที่ขับรถผ่านมาจะมารับเหล้าที่ฝากซื้อ ซึ่งในวันที่ 20 เมษายน 2547 มีคำสั่งย้ายให้ไปช่วยราชการที่กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 6

หลักฐานทางโทรศัพท์จากสำนวนสอบสวนของตำรวจนครบาลกลับสิ้นสุดลงเพียงแค่นี้ตามสำนวนสอบสวนของตำรวจนครบาลในครั้งนี้ ยังคงไม่ได้ขยายผลการตรวจสอบการใช้เบอร์โทรศัพท์อีกหลาย ๆ หมายเลขดังปรากฏว่ามีการใช้โทรศัพท์กันถี่ในช่วงเวลาเดียวกันทั้งการโทรเข้าออกกองปราบและโทรเข้าสำนักนายกรัฐมนตริตามที่เคยเสนอในข่าวหนังสือพิมพ์ และมีการดูหรือปิดข้อมูลบันทึกหมายเลขการใช้โทรศัพท์ติดต่อกันของผู้ต้องสงสัยกลุ่มนี้ ในช่วงเวลาตั้งแต่ 20.35 ถึงเวลาหลังเที่ยงคืนซึ่งเป็นหลักฐานที่สำคัญที่ทำให้ทราบว่าจากหน้ารามคำแหง หรือบันทึกเหล่านี้จะนำไปสู่ผู้สั่งการการหายตัวไปของนายสมชายที่สังคมยังไม่อยากรับรู้

3.2 อัยการยื่นฟ้อง: การตั้งข้อหาและการสืบหาหลักฐาน

16 มิถุนายน 2547 พนักงาน อัยการได้เป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีต่อศาลอาญาเป็นคดีอาญา หมายเลขดำที่ 1952/2547 ระหว่าง พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด (สำนักงาน อัยการพิเศษคดีอาญา 6 สำนักงาน คดีอาญา) โจทก์ พ.ต.ต.เงิน ทองสุข ที่ 1, พ.ต.ท.สินชัย นิมปญญกำพงษ์ ที่ 2, จ.ส.ต.ชัยแวง พาดวง ที่ 3, ส.ต.อ.วันดร สิทธิเขต ที่ 4 และ พ.ต.ท.ชัชชัย เลี่ยมสงวน ที่ 5 จำเลย ในข้อหาฐานความผิดร่วมกันปล้นทรัพย์โดยใช้ยานพาหนะ และข่มขืนใจผู้อื่น ซึ่งจำเลยทั้ง 5 คน ได้ให้การปฏิเสธต่อผู้คดี และสภาพนายความได้มีคำสั่ง แต่งตั้งคณะทนายความโจทก์ร่วมคดีนายสมชาย นีละไพจิตร โดยดำเนินการให้ นางอังคณา นีละไพจิตร กับพวกรวม 5 คน เข้าร่วมเป็นโจทก์ กับพนักงานอัยการในคดี

อย่างไรก็ดีการตั้งข้อหาปล้นทรัพย์และข่มขืนใจนายสมชายต่อจำเลยทั้ง 5 และไม่ใช่การตั้งข้อหาการฆ่าหรือการลักพาตัวนั้นเนื่องจากการสืบสวนสอบสวนของตำรวจไม่มีการสืบหาหลักฐานที่เพียงพอที่เชื่อได้ว่านายสมชายได้เสียชีวิตไปแล้วหรือไม่ และมีการยุติการสืบสวนสอบสวนเพียงแค่งานร่วมกันของจำเลยทั้ง ห้าคนในช่วงวันที่ 12 มีนาคม 2547 และในช่วงเวลาที่พรณณต์ของนายสมชายวันที่ 16 มีนาคม จึงน่าเชื่อได้ว่า ถ้าทั้งตำรวจเจ้าของสำนวนและพนักงานอัยการที่สามารถสั่งให้มีการสืบสวนสอบสวนเพิ่มเติมดำเนินการอย่างจริงจัง พยานหลักฐานและข้อมูลที่จะ

ระบุได้ว่านายสมชายยังมีชีวิตอยู่ หรือไม่ และได้หายตัวไปที่ใดโดยมปรากฏเป็นพยานหลักฐานที่ชัดเจนและเพียงพอที่จะดำเนินคดีข้อหาที่หนักกว่าข้อหาปัจจุบันได้

แม้ว่าพนักงานอัยการจะได้ยื่นฟ้อง พ.ต.ต.เงิน ทองสุข กับพวกรวม 5 คน เป็นจำเลย ในคดีต่อศาลอาญาแล้วก็ตาม แต่ในส่วนเรื่อง ของการติดตามการสูญหายของ นายสมชาย นีละไพจิตร นั้น ซึ่งอยู่ในความ รับผิดชอบ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และต่อมาในเดือนกรกฎาคม 2548 คดีการหายตัวไปของนายสมชายถูกโอนมาเป็นภาระหน้าที่ของกรมสืบสวนคดีพิเศษแต่ยังไม่มีผลความคืบหน้า

3.3 บทบาทของสภานายความ ทนายความโจทก์ร่วม

16 มีนาคม 2547 สภานาย ความได้ออกแถลงการณ์กรณี นายสมชาย นีละไพจิตร หายตัวไป เรียกร้องให้ทาง รัฐบาลตรวจสอบข้อเท็จจริง และติดตาม ค้นหาให้พบตัวเนื่องจากเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้อง ปกป้องสวัสดิภาพของประชาชน รวมถึงสร้างความชัดเจนกับสมาชิก ทนายความทั่วประเทศเนื่องจาก เป็นเหตุการณ์คุกคาม ทนายความผู้ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการ ยุติธรรม ในวันที่ 17 มีนาคม 2547 สภานาย ความได้มีหนังสือที่ สท.783/2547 ทูลเกล้าถวาย ฎีกาขอพระราชทาน ความเป็นธรรม กรณีนาย สมชาย นีละไพจิตร ถูกลักพาตัว และในวันที่ 26 มีนาคม 2547 สภานาย ความได้มีคำสั่งที่ 20/2547 แต่งตั้งคณะทำงานติดตามกรณีการ นาย สมชาย นีละไพจิตร หาย ตัวไป เพื่อดำเนินการตรวจสอบและรวบรวม ข้อเท็จจริงทั้งหมด มีความ พยายามที่จะนำคดีการหายตัวไปของนายสมชายย้ายไปให้กรมสอบสวนคดีพิเศษรับผิดชอบ ใน วันที่ 29 ตุลาคม 2547 สภานายความจึงได้มีหนังสือถึงคณะกรรมการสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อ ขอให้พิจารณารับโอนสำนวนคดีที่ นายสมชาย นีละไพจิตร ถูกประทุษร้าย และสูญหายเป็นคดี พิเศษ และมีหนังสือลงวันที่ 14 มีนาคม 2548 ถึง นายก รัฐมนตรี ขอให้แต่งตั้งคณะกรรมการ รวบรวมข้อเท็จจริง กรณีการหายสาบสูญของนายสมชาย นีละไพจิตร ทนายความ ซึ่ง พลตำรวจ เอกชิตชัย วรณสกลิต รองนายกรัฐมนตรี ได้พิจารณาเห็นชอบให้ส่งเรื่องให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ พิจารณา

4. กระบวนการพิจารณาคดี

กระบวนการพิจารณาคดีปล้นทรัพย์และขึ้นใจนายสมชาย นีละไพจิตรจะดำเนินไปอย่างเปิดเผยและต่อเนื่อง เริ่มจากการกำหนดวันนัดไต่สวนมูลฟ้องและกำหนดวันนัดหมายที่ศาลอาญา ในวันที่ 12 กรกฎาคม 2547 เป็นคดีดำหมายเลขคดีที่ 1952/2547 พนักงานอัยการฝ่ายคดีอาญา โจทก์ นางอังคณา วงศ์ราชนธ์ โจทก์ร่วม ฟ้อง พันตำรวจตรีเงิน ทองสุข ที่ 1 พันตำรวจโท สิ้น ชัย นิมบุญญากำพงษ์ ที่ 2, จำสืบตำรวจตรีชัยเวง พาด้วง ที่ 3, สืบตำรวจเอกธรรณ สิริทิเขต ที่ 4 ,

จำเลยพันตำรวจโทชัชชัย เลี่ยมสงวน ที่ 5 ในข้อหาร่วมกันปล้นทรัพย์โดยใช้ยานพาหนะและข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใดจ่ายอมต่อสิ่งใด โดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น และจ่ายอมต่อสิ่งนั้นโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป

โจทก์บรรยายฟ้องว่า (โดยย่อ) วันที่ฟ้องวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2547 ว่าเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2547 เวลากลางวันหลังเที่ยงจำเลยทั้ง 5 กับพวกได้ยังอาจร่วมกันปล้นทรัพย์ของนายสมชาย นิละไพจิตร ผู้เสียหาย โดยลักทรัพย์เอารถยนต์ที่นั่งส่วนบุคคล 1 คัน ราคา 600,000 บาท นาฬิกาข้อมือ 1 เรือน ราคา 277,550 บาท ปากกา 1 ด้าม ราคา 7,000 บาท โทรศัพท์มือถือ ราคา 18,900 บาท รวมราคา 903,450 บาท ของนายสมชาย นิละไพจิตร โดยทุจริต โดยใช้กำลังประทุษร้ายและได้ใช้รถยนต์จำนวน 1 คัน เป็นยานพาหนะทั้งนี้จนถึงขณะนี้ไม่ทราบชื่อนายสมชาย นิละไพจิตร จะยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ เหตุเกิดที่แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ชั้นสอบสวน จำเลยทั้ง 5 ให้การปฏิเสธ

ในวันแถลงเปิดคดีวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 ศาลสอบคำให้การโดยอ่านและอธิบายคำฟ้องให้พวกจำเลยฟังโดยละเอียด แล้วสอบถามว่าจะให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธปรากฏว่าจำเลยทั้ง 5 ยินทราบปฏิเสธตลอดข้อกล่าวหา ขณะเดียวกันนางอังคณา วงษ์ราเชนทร์ ภรรยานายสมชายยื่นคำร้องขอเป็นโจทก์ร่วมในคดี อัยการโจทก์คัดค้านอ้างว่านางอังคณา มิใช่ผู้เสียหายโดยตรง อย่างไรก็ตามศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่า คำฟ้องโจทก์ระบุ ว่า เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2547 จำเลยทั้งห้ากับพวกร่วมกันปล้นทรัพย์นายสมชายแล้วร่วมกันใช้กำลังประทุษร้ายและจนถึงขณะนี้ยังไม่ทราบว่านายสมชายยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ กรณีถือได้ว่านายสมชาย ซึ่งเป็นผู้เสียหายถูกทำร้ายจนไม่สามารถจัดการเองได้อันเป็นกรณีเดียวกับการถูกทำร้ายบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2)) เห็นว่านางอังคณา ซึ่งเป็นภรรยาถูกต้องตามกฎหมาย ย่อมจะจัดการแทนผู้เสียหายได้ (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ,30) ที่จะดำเนินการฟ้องคดีแทนนายสมชายได้ จึงอนุญาตให้นางอังคณาเข้าเป็นโจทก์ร่วมได้ ศาลจึงนัดสืบพยานโจทก์ปากแรกวันที่ 9 สิงหาคม 2548 เวลา 09.00 นาฬิกา โดยนัดสืบพยานในระบบพิจารณาคดีต่อเนื่อง

ศาลนัดสืบพยานโจทก์ล่วงหน้า แทนการส่งประเด็นไปสืบพยานที่จังหวัดนราธิวาส ในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2547 เนื่องจากพนักงานอัยการโจทก์ได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอให้เลื่อนวันนัดสืบพยานโจทก์ให้เร็วขึ้นกว่ากำหนดวันนัดเดิมโดยอ้างเหตุเพื่อยุติปัญหาความไม่สงบ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ศาลจึงเลื่อนกำหนดวันสืบพยานโจทก์มาสืบวันที่ 21 มีนาคม 2548 และ วันที่ 28 มีนาคม 2548 โดยเป็นการสืบพยานโจทก์ที่เป็นผู้ต้องหาคดีปล้นปืนในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2547 ส่วนนัด

ต่อไปให้เป็นไปตามกำหนดนัดเดิม เนื่องจาก ศาล อัยการ ทนายความโจทก์ร่วม และทนายความจำเลย ไม่มีวันว่างตรงกันจึงไม่อาจเลื่อนกำหนดนัดให้เร็วขึ้นได้

การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเคร่งครัด นับตั้งแต่วันที่ 9 สิงหาคม 2548 ถึงวันที่ 1 ธันวาคม 2548 เป็นการพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่องและเคร่งครัดโดยมีการเลื่อนนัดศาลเพียง 1 นัด และบางวันมีการสืบพยานล่วงเวลาราชการหลายชั่วโมง นับว่าเป็นคดีที่ศาล อัยการ ทนายความจากการที่ศาลอาญาได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินการพิจารณาคดีการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร ประธานชมรมนักกฎหมายมุสลิมอย่างจริงจัง การรับฟังพยานร่วมเป็นเวลากว่า 35 วันพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่อง ศาลได้รับฟังพยานโจทก์ พยานจำเลยไปทั้งสิ้นกว่า 50 ปาก

อย่างไรก็ดีในวันที่ 18 ตุลาคม 2548 ประธานองค์คณะผู้พิพากษาได้รายงานว่าจะโยกย้ายไปดำรงตำแหน่งอื่น โดยจะรับฟังการพิจารณาคดีวันสุดท้ายในวันที่ 21 ตุลาคม นางอังคณา นีละไพจิตร ในฐานะโจทก์ร่วมและผู้เสียหายได้ยื่นคัดค้านการย้ายไปดำรงตำแหน่งอื่นของประธานองค์คณะผู้พิพากษา เพราะขณะนั้นจะมีการสืบพยานอีกเป็นเวลาเพียงหนึ่งเดือน โดยทำหนังสือไปที่ประธานศาลฎีกาและต่อมาได้รับแจ้งจากสำนักงานประธานศาลฎีกาว่าผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนดังกล่าวจะไม่โยกย้ายและจะนั่งพิจารณาคดีต่อไปจนกว่าจะมีคำพิพากษา ซึ่งไม่ขัดกับหลักการของรัฐธรรมนูญโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 236 ที่ว่าการนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งไม่ได้นั่งพิจารณาคดีใด จะทำคำพิพากษาหรือทำคำวินิจฉัยคดีนั้นไม่ได้

การพิจารณาทุกฝ่ายเข้าถึงทนาย/อัยการ สำนักงานอัยการสูงสุดได้จัดตั้งคณะทำงานรวมทั้งสิ้นเป็นอัยการ 4 ท่านในคดีนี้ และโจทก์ร่วมที่ 1-5 ได้แต่งตั้งทนายซึ่งเป็นตัวแทนจากสภาทนายความเข้าร่วมการทำคดีจำนวน 5 คน ทางจำเลยทั้ง 5 คนได้แต่งตั้งทนายเข้าช่วยทำคดีทั้งหมด 3 คน โดยระหว่างที่มีถูกสอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น มีทนายความชื่อ แสดงตนว่าเป็นทนายและให้คำแนะนำทางคดีต่อบุคคลทั้ง 5 ตั้งแต่วันที่จำเลยทั้ง 5 ได้รับหมายจับและเข้ามอบตัว ตามที่ปรากฏเป็นข่าวทั้งในภาพและในรายงานข่าว อย่างไรก็ตามในชั้นศาลจำเลยทั้ง 5 กล่าวปฏิเสธว่าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากทนายและระบุว่า การสอบสวนเป็นไปอย่างไม่เป็นธรรม โดยมีเฉพาะจำเลยที่ 5 ที่ได้ทำหนังสือร้องเรียนเรื่องขอความเป็นธรรมต่อศาล

การคุ้มครองพยาน ประจักษ์พยานที่เป็นผู้พบเห็นเหตุการณ์การอุ้มนายสมชายในวันเกิดเหตุ นั้นเดินทางมาศาลด้วยตนเองโดยไม่มีคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ แต่ในช่วงระหว่างที่มีการสืบสวน

สอบสวนในชั้นของตำรวจนั้น พยานได้รับการติดต่อและรับส่งให้มาทำการให้ปากคำโดยตำรวจ ผู้รับผิดชอบคดี อย่างไรก็ตามก็ติดระหว่างที่มีการรับฟังพยานหลักฐานในศาลนั้น จำเลยที่ 5 ซึ่งเป็น นายตำรวจกองปราบยศ พล ตำรวจ โท ที่มีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนทั่วราชอาณาจักร ได้กลับ เข้ารับราชการตั้งแต่เดือนตุลาคม 2548 และปรากฏเป็นภาพตามหน้าหนังสือพิมพ์พบเห็นว่ามี บทบาทในการทำความดีใหญ่ ๆ หลายคดี

แม้หลังจากที่พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีจำเลยทั้ง 5 คน ต่อศาลอาญาแล้วก็ตาม แต่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ปัจจุบันนี้ พ.ต.ท.ชัชชัย เลี่ยมสงวน จำเลยที่ 5 ในคดียังคงปฏิบัติหน้าที่ ราชการ ในตำแหน่ง รอง ผกก.4 ป. ซึ่งแตกต่าง จากจำเลยที่ 1-4 ที่ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีคำสั่งให้พักราชการ สร้างความสงสัยแก่ สาธารณชนและสมาชิกสภานายความเป็นอย่าง ยิ่ง ดังนั้น วันที่ 14 ตุลาคม 2548 สภานายความจึงได้มีหนังสือถึง ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเพื่อ ขอทราบข้อเท็จจริง

การเข้าถึงเอกสารในคดี มีรายงานว่าอดีตนายตำรวจ และปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่ด้านความยุติธรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจำเลยในฐานะเป็นผู้ได้บังคับบัญชาเก่าของจำเลยในคดีนี้ได้เปิดเผยสำนวน สอบสวนในคดีนี้ให้แก่จำเลยทั้ง 5 คนนี้เพื่อเป็นแนวทางในการสู้คดี ซึ่งจากการสังเกตการณ์การตั้ง คำถามที่เจาะลึก การค้นหาประเด็นเล็กน้อยในเอกสารที่เป็นสำนวนคดี และการจัดเตรียมพยานใน คดีมีความน่าเชื่อถือฝ่ายจำเลยน่าจะได้รับสำนวนในคดีไปก่อนล่วงหน้า ทั้งนี้เป็นข้อสังเกตทั้งจาก ฝ่ายนายโจทก์ อัยการ ผู้สังเกตการณ์ไทยและภรรยาของนายสมชาย ที่ติดตามการพิจารณาคดี ตลอดทุกนัด

5. การนำเสนอพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ และฝ่ายจำเลย โดยสรุป

5.1 พยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ โดยสรุปหลักฐานที่ใช้ในคดี ได้แก่

- ประจักษ์พยาน
- หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์
- หลักฐานการใช้บันทึกโทรศัพท์
- แรงจูงใจทางการเมือง ทั้งประวัติการทำงานของนายสมชาย และ การให้ความช่วยเหลือผู้ ถูกกล่าวหาคดีปล้นปืน 5 คนข้อกล่าวหาว่ามีการทรมานโดยพนักงานสืบสวนสอบสวน ที่สภอ ตันหยงมัส จ. นราธิวาส

5.2 พยานหลักฐานของฝ่ายจำเลย โดยสรุป ได้แก่

- การอ้างอิงฐานที่อยู่ของจำเลยทั้งห้า
- การปฏิเสธข้อกล่าวหาว่ามีการทรมานโดยพนักงานสืบสวนสอบสวนที่สภอ ดันหยงมัส จ. นราธิวาส
- การปฏิเสธการใช้หลักฐานเกี่ยวกับบันทึกการใช้โทรศัพท์
- ตำรวจทั้ง 5 ที่ตกเป็นจำเลยไม่ได้ทำงานด้วยกันและไม่ได้เป็นสายงานบังคับบัญชากัน
- ความขัดแย้งระหว่างตำรวจนครบาลเจ้าของสำนวนสอบสวนกับตำรวจกองปราบทำให้ตำรวจกองปราบที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีปล้นทรัพย์และขึ้นใจทนายสมชายไม่ได้รับความเป็นธรรม
- การปฏิเสธว่าไม่มีทนายในช่วงการสอบสวนของตำรวจและการสอบสวนไม่ชอบ

6. การสังเกตการณ์อื่น ๆ

- บทบาทการทำงานของทนายสมชายช่วงปลายปี พ.ศ. 2546- ต้นปี พ.ศ. 2547

ในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2547 เกิดเหตุการณ์คนร้ายปล้นอาวุธปืนของกองพันพัฒนาที่ 4 (ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์) ได้ฆ่าสังหารทหารที่เข้าเวรรักษาการณ์ 4 นาย และมีการลอบวางเพลิงเผาโรงเรียน 18 แห่ง รวมทั้งที่พัสดุตรวจตำรวจอีก 1 แห่ง ได้รับความเสียหาย ต่อมาเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ร่วมกันจับกุมผู้ต้องหา 5 คน โดยกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานร่วมกันเป็นกบฏ ร่วมกันสะสมกำลังคน อาวุธเพื่อเป็นกบฏ หรือกระทำความผิดใด ๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของแผนการเพื่อเป็นกบฏ

นายสมชาย นีละไพจิตร ได้ทำหนังสือร้องเรียนขอความเป็นธรรมให้ผู้ต้องหา 5 คน คดีก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 5 คนถูกกล่าวหาว่ามีส่วนพัวพันกับการบุกคุกค่ายทหารในจังหวัดนราธิวาสวันที่ 4 มกราคม 2547 คำร้องเรียนต่อศาลของทนายสมชาย ระบุว่าผู้ต้องหาถูกตำรวจชุดจับกุมทรมาน ทำร้ายร่างกายโดยเจ้าหน้าที่ ทนายสมชายยังได้ร้องเรียนไปยังศาลให้มีการอนุญาตให้ทั้งห้าคนนี้ได้รับการตรวจสุขภาพและให้ย้ายออกจากการควบคุมดูแลของตำรวจ ศาลมีคำสั่งเห็นด้วยกับข้อร้องเรียนและอนุญาตให้ย้ายผู้ต้องหาจากกองปราบปราม มาอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้ ทนายสมชายยังได้โดยทำหนังสือขอความเป็นธรรมต่อหน่วยงานต่าง ๆ เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อัยการสูงสุด ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประธานคณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชนและประธานคณะกรรมการวิสามัญปัญหาการวางระเบียบ สภาผู้แทนราษฎร

ภายหลังจำเลยทั้ง 5 คนถูกปล่อยตัวเนื่องจากอัยการสั่งไม่ฟ้องในคดีที่เกี่ยวข้องกับการปล้นปืนฯ ภายหลังที่ทนายสมชายเจ้าของคดีหายตัวไป โดยพนักงานสอบสวนระบุว่าหลักฐานไม่เพียงพอในการดำเนินคดีนี้ แต่มีการจับกุมผู้ต้องหาจำนวน 4 ใน 5 อีกในข้อหาทำร้ายร่างกาย พนักงานซึ่งเป็นข้อหาอื่นที่หนักกว่า

ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2547 นายสมชาย นีละไพจิตร ได้อภิปรายสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สถาบันสันติชน กรุงเทพฯ ส่วนหนึ่งได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสืบสวนสอบสวนของตำรวจกองปราบในการทรมานผู้ต้องหาที่จับกุมได้ในภาคใต้กรณีปล้นปืนที่ถูกจับกุมมาที่กรุงเทพฯ

- **บทบาทการทำงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนกลาง กองปราบปราม กรณีการสืบสวนสอบสวนการปล้นปืนวันที่ 4 มกราคม 2547**

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองปราบปราม และกองบัญชาการสอบสวนกลางมีส่วนสืบสวนสอบสวนและจับกุมผู้ต้องสงสัยกรณีการปล้นปืนวันที่ 4 มกราคม 2547 ระหว่างวันที่ 5 มีนาคม – รวมเดือนพฤษภาคม ได้มีการดำเนินการจับกุมผู้ต้องสงสัยจำนวน 33 คน และยื่นฟ้องต่ออัยการ แต่ต่อมานายประทีป ตริวิมล อธิบดีอัยการฝ่ายคดีอาญา แถลงผลการสั่งคดีปล้นปืนค่ายทหารกองพันพัฒนาที่ 4 อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส และก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีผู้ต้องหารวม 33 คน ว่า มีคำสั่งให้ฟ้องผู้ต้องหา 5 คน ที่หลบหนีไป 3 คน และมีผู้ต้องหาที่เป็นนักการเมืองหนึ่งคน คือนายนัจมุดดีน อูมา ส.ส.นราธิวาส พรรคไทยรักไทย และนายอารีหรือ ฮารีฟ ไชยะโกะ ส่วนผู้ต้องหาที่เหลืออีก 26 คน มีคำสั่งไม่ฟ้องทั้งหมด และในคดีที่ศาลสั่งฟ้องภายหลังที่ได้มีการตัดสินคดีใน 15 คดี 48 ศาลชั้นต้นตัดสินยกฟ้องคดีนายนัจมุดดีน อูมาและนายอารี หรือ ฮารีฟ ไชยะโกะ ด้วยเหตุผลที่ว่าพยานหลักฐานไม่น่าเชื่อถือเพราะเป็นการขัดทอดกันเองของจำเลยในคดีเดียวกัน

ดังนั้นจึงปรากฏว่าทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่รับผิดชอบคดีปล้นปืน นับบัดนี้เป็นเวลาสองปีแล้วยังไม่สามารถดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายในการค้นหาความจริงเรื่องการปล้นปืน และการเผาโรงเรียน เพราะหลายคดีอัยการสั่งไม่ฟ้องและคดีที่สั่งฟ้องศาลก็มีคำสั่งยกฟ้องทั้งหมด คงเหลือแต่ข้อกล่าวหาที่ว่า ในช่วงหลังเหตุการณ์ปล้นปืน มีข้อกล่าวหาว่าตำรวจชุดสืบสวน

สอบสวนมีส่วนในการสอบสวนลับและการทรมานผู้ต้องสงสัยจำนวนหลายรายให้สารภาพและขัด
ทอให้เกิดการจับกุมผู้ต้องหากรณีปล้นปืนอีกหลาย

เช่นกรณี 5 ผู้ต้องหาที่ทนายสมชาย ได้ยื่นความจำนงในการช่วยเหลือทางคดี ก่อนการหายตัวไป

- นายมะกะตา ฮารง ผู้ต้องหาคดีปล้นปืนคนที่ 1 ถูกจับวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ระบุว่าถูกซ้อม
2 วัน คือวันที่ 23-24 กุมภาพันธ์
- นายสุกรี มะมิง ผู้ต้องหาคดีปล้นปืนคนที่ 2 ถูกจับวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ระบุว่า วันที่ 21-
22-23-24 กุมภาพันธ์ ถูกซ้อมให้รับสารภาพว่ารับเงินเป็นค่าตัดต้นไม้ วันที่ 25 กุมภาพันธ์
2547 ถูกนำตัวเข้ามากรุงเทพ
- นายอับดุลเลาะห์หรือเปาะเลาะ อาบูคารี ผู้ต้องหาที่ 3 คดีปล้นปืน ถูกจับวันที่ 21
กุมภาพันธ์ ระบุว่าถูกซ้อมวันที่ 21 กุมภาพันธ์ และถูกซ้อมร่วมกับนายสุกรี มะมิงในวันที่
22 กุมภาพันธ์ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ สารภาพว่าตัดต้นไม้และทำงานร่วมกับนายมะนาเซ
มามะ
- นายมะนาเซ มามะ ผู้ต้องหาที่ 4 คดีปล้นปืน ถูกจับวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ระบุว่าถูกซ้อม
ตั้งแต่วันที่ 19 กุมภาพันธ์ และในวันที่ 20 ถูกนำตัวมาซ้อมร่วมกับนาย ชูดีร์อัมมัน มาและ
ในวันที่ 23 ระบุว่าถูกบังคับให้สารภาพว่าร่วมกันตัดไม้แต่ปฏิเสธ และให้การรับสารภาพ
กรณีฆ่านายสวัสดิ์ กันจ้อง ที่อำเภอตากใบ เดินทางมากรุงเทพวันที่ 25 กุมภาพันธ์
- นายชูดีร์อัมมัน มาและ ผู้ต้องหาที่ 5 คดีปล้นปืน ถูกจับวันที่ 20 กุมภาพันธ์ และถูกซ้อม
ระหว่างวันที่ 20-21-22 กุมภาพันธ์ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ถูกนำตัวมากรุงเทพ

จำเลยที่ 1 พ ต ต เงิน ทองสุข และจำเลยที่ 5 พ ต ท ชัดชัย เลี่ยมสงวน เป็นพนักงานสอบสวน
ที่ได้รับการแต่งตั้งตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่มีคำสั่งวันที่ 5 มีนาคม 2547 และวันที่ 7
มีนาคม 2547 แต่งตั้งพนักงานสอบสวนจำนวน 113 คน โดยมี พล ต อ โกวิท วัฒนนะ รอง ผบ ตร
ในขณะนั้น เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน พร้อมด้วย พล ต ท วงศ มณีรินทร์ ผู้บัญชาการสอบสวน
กลาง และ พล ต ต ภาณุพงศ์ สิงหรา ณ อยุธยา รองผู้บัญชาการกองปราบ และตำรวจกองปราบ
จำนวนกว่า 50 นายเข้าร่วมเป็นคณะทำงานทำงานสืบสวนสอบสวนคดีปล้นปืนตามที่ได้รับ
มอบหมายอย่างใกล้ชิด

อีกทั้งจำเลยที่ 1 พ ต ต เงิน ทองสุข มีรายชื่อเป็นชุดจับกุมผู้ต้องหาปล้นปืนทั้ง 5 คนและมี
ภาพถ่ายร่วมกับผู้ต้องหาในระหว่างการทำแผนประกอบคำสารภาพ และมีผู้ต้องหาคดีปล้นปืนนาย
มะกะตา ฮารงยืนยันระบุในรายงานผลการสอบสวนพยานคดีนายสมชาย นีละไพจิตร ถูก
ประทุษร้าย ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล 8 ว่า พ ต ต เงิน ทองสุข เป็นตำรวจที่นำผ้าปิดตา
ออก แต่ขณะที่ถูกผ้าปิดตาไว้ ได้ถูกทำร้ายร่างกายโดยถูกใส่กุญแจมือแล้วถูกช็อตด้วยไฟฟ้าที่

บริเวณอวัยวะเพศ และถูกใช้น้ำปัสสาวะกรอกปาก แต่ไม่สามารถระบุได้ว่าใครเป็นผู้ทำร้ายร่างกาย และนายมะนาเซ มามะ ก็ได้ให้การว่า พ ต ต เงิน ทองสุข เป็นผู้ทำร้ายร่างกาย โดยเตะบริเวณ ใบหน้า ลำตัวด้านหลัง และตบหน้า และระบุว่า พ ต ท ชัดชัย เลี่ยมสงวนเคยไปพบขณะที่ถูกควบคุมตัวที่โรงเรียนตำรวจนครบาลบางเขน 2 ครั้ง¹

นอกจากกรณีการหายตัวไปของนายสมชายที่เชื่อได้ว่าเกี่ยวข้องกับการทำงานช่วยเหลือผู้ถูกกล่าวหากรณีปล้นปืนที่ถูกส่งถูกคณะตำรวจพนักงานสอบสวนชุดนี้นำตัวเข้ามาสอบสวนเพิ่มเติมที่กรุงเทพตั้งแต่วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2547 ในช่วงเวลาที่มีการทำงานของพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติชุดนี้เกิดเหตุการณ์ที่ประชาชนในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ถูกอุ้มหายหลายราย จากการทํางานข้อมูลเชิงลึกในภายหลังทราบว่ามีคนหายไปเดือนมกราคม 2547 จำนวน 6 ราย และในเดือนกุมภาพันธ์ 2547 จำนวน 2 คน ในเขตจังหวัดนราธิวาส ยะลา และปัตตานี ซึ่งถ้ารวมทั้งการอุ้มหายสมชายที่กรุงเทพในวันที่ 12 มีนาคม 2547 ที่ยังคงรอความจริงให้ปรากฏและเรียกร้องให้ผู้รับผิดชอบต่อการทํางานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในคดีปล้นปืนนี้

● การสอบสวนกรณีการหายไปของนายสมชายของคณะอนุกรรมการวุฒิสภา

นายลัก กอแสงเรือง ในขณะนั้นดำรงตำแหน่งนายกสภาทนายความและมีตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาด้วย พร้อมกับสมาชิกวุฒิสภากว่า 10 คน ร่วมกันแถลงข่าวเรียกร้องได้ดำเนินการร้องเรียนและเรียกร้องให้มีการสืบสวนสอบสวนกรณีเร่งด่วนเกี่ยวกับการหายไปของทนายความสมชาย นิลละไพจิตร ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองประธานกรรมการสิทธิมนุษยชน สภาทนายความ ได้รับรางวัลเป็นทนายความดีเด่นของสภาทนายความประจำปีพ.ศ. 2546 และมีตำแหน่งเป็นประธานชมรมนักกฎหมายมุสลิมด้วย ต่อจากนั้นจากการเสนอญัตติของนายลัก กอแสงเรืองได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิการวิสามัญพิจารณาศึกษากรณีการหายตัวไปของนายสมชาย นิลละไพจิตร ของวุฒิสภาขึ้น มีคำสั่งตามที่ประชุมวุฒิสภาเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2547 มีวุฒิสมาชิกทั้งสิ้น 10 ท่านเป็นคณะผู้ศึกษา

ในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2547 ทางคณะกรรมการวิสามัญ กรณีการหายตัวไปของนายสมชายฯ ได้นำเสนอรายงานโดยสรุปว่า การทํางานของคณะกรรมการวิสามัญชุดนี้มีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือ การข้อจำกัดในการพิจารณาสอบสวนจากการเชิญบุคคลจากหน่วยงานต่างๆ มาให้ข้อมูลและการขอความร่วมมือในการขอเอกสารจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ได้รับความปฏิเสธไม่เข้าร่วมประชุมจากการทำหนังสือเรียนเชิญพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี

¹ บันทึกข้อความ ที่ 0011. (บก 8) 11/ 4096 ลงวันที่ 20 เมษายน 2547 และ วันที่ 22 เมษายน 2547

เพื่อชี้แจงกรณีที่ นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวว่าในการประชุมหน่วยงานความมั่นคง เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2547 ว่า “... เท่าที่ได้รับทราบข่าวในทางลับว่ามีเจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่งนำตัวนายสมชาย นีละไพจิตรไปดำเนินการบางอย่างที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้วเงียบหายไป...” ได้รับการปฏิเสธไม่เข้าร่วมประชุมจากพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรี ถึงสองครั้ง เพื่อชี้แจงรายละเอียด ตามที่ได้ตอบกระทู้ถามแทนนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2547 ในการประชุมสภา ผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2547 ว่า “... ผมมีข้อมูลว่านายสมชายได้ไปพูดคุยกับใครก่อน เสียชีวิต...” พล.ต.อ. สันต์ ศรุตานนท์ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และ พล.ต.อ. โกวิท วัฒนะ ก็การปฏิเสธไม่เข้าร่วมประชุมตามคำเชิญของคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อให้ข้อมูล รวมทั้งไม่มีการชี้แจงเป็นรายลักษณะอักษรหรือหนังสือตอบรับแต่ประการใด²

● บทบาทของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณประดิษฐ์ เจริญไททวี กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับ หนังสือร้องเรียน เรื่องขอให้สอบสวนข้อเท็จจริงกรณีผู้ต้องหา 5 รายถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจทำร้าย ร่างกาย ได้ทำหนังสือถึงคณะกรรมการวิสามัญของวุฒิสภา กรณีการหายตัวไปของนายสมชาย โดยหลังจากได้รับทราบได้ทำการตรวจเยี่ยมพร้อมกับแพทย์หญิง คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ ที่ เรือนจำพิเศษกรุงเทพ เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2547 พร้อมกับ นายสีก กอแสงเรือง นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ และ นายแพทย์นิรันดร์ พิทักษ์วัชรระ การตรวจเยี่ยมได้รับข้อมูลโดยสรุปจากผู้ต้องหาทั้ง 5 คนว่า ถูกทำร้ายร่างกาย ถูกจับกุมและถูกผูกตา ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้รองเท้าสองข้างตบกกหู และโบหน้าทั้งสองข้าง บางคนถูกไฟฟ้าช็อตหลายครั้ง โดยทั้งหมดได้ชี้ภาพเจ้าหน้าที่ตำรวจ 5 นาย ในภาพที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2547 และต่อมาเมื่อเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ทางคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้มีความพยายามในการสืบ ค้นหาตัวนายสมชาย โดยจัดตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นมาอีกชุดหนึ่งเพื่อดำเนินการสืบสวนสอบสวนการ หายตัวไป

● การสอบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษ เกี่ยวกับการหายตัวไปของนายสมชาย

ตั้งแต่กรมสอบสวนคดีพิเศษมีมติรับคดีการหายตัวไปของนายสมชายในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2548 แต่กลับไม่มีความคืบหน้าและไม่เปิดเผยการดำเนินการ รวมทั้งไม่มีการนำหลักฐาน พยานในชั้นศาลที่เกี่ยวข้องกับคดีปล้นทรัพย์ฯ มาพิจารณาขยายผลการจับกุมและการ ดำเนินคดีที่เกี่ยวข้อง

2

รายงานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษากรณีการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร ของวุฒิสภา, สำนักกรรมการ 2 สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, พฤศจิกายน 2547, หน้า 28

- **บทบาทของคณะนักสังเกตการณ์ในประเทศและต่างประเทศ**

นับแต่วันสืบพยานครั้งแรกในวันที่ 9 สิงหาคม 2548 นอกจากองค์การสิทธิมนุษยชนในประเทศผู้สนใจ รวมทั้งองค์กรสิทธิมนุษยชนสากลได้ส่งผู้แทนเข้ามาสังเกตการณ์ในการสืบพยานกันอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในบางนัดหมายจะมีเพียงตัวแทนในประเทศเท่านั้นที่เข้าฟังในห้องพิจารณาคดี แต่ในบางนัดหมายก็มีนักสิทธิมนุษยชน ทนายความ อดีตผู้พิพากษาจากต่างประเทศ นับได้ว่าเป็นคดีการเมืองในยุคร่วมสมัยนี้ที่ได้รับความสนใจอย่างจริงจังและต่อเนื่องจากวงสิทธิมนุษยชน วงการทูตต่างประเทศ รวมทั้งสาธารณชนที่ต้องการทราบความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มแรกได้แก่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชีย Asian Human Right Commission หรือ AHRC มีสำนักงานอยู่ที่ฮ่องกง เกาะติดเรื่องสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่สงครามยาเสพติด การฆ่าตัดตอน การวิสามัญฆาตกรรม การคุกคามนักสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย การทรมานในขบวนการสอบสวนของไทย รวมทั้งคดีการหายตัวไปของทนายสมชายที่ AHRC ทำงานอย่างใกล้ชิดกับองค์กรสิทธิมนุษยชนในประเทศ การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมและผลักดันประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยเป็นที่สนใจในระดับสากลอย่างเด่นชัดในช่วงเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมา

กลุ่มที่สองได้แก่คณะกรรมการนิติกรสากล International Committee of Jurist (ICJ) เป็นคณะกรรมการฯ ที่ทำงานด้านส่งเสริมสิทธิมนุษยชนสากลโดยสนับสนุนการทำงานด้านกฎหมายในขบวนการยุติธรรม โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเจนีวา ได้จัดส่งอดีตผู้พิพากษาชาวออสเตรเลียเข้ามา สังเกตการณ์อย่างต่อเนื่อง นอกจากการจดบันทึกและแสดงความคิดเห็นต่อการพิจารณาคดีสมชายแล้วยังพบปะพูดคุยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ทางการเมืองเกี่ยวกับคดีการหายตัวไปของทนายความนักสิทธิมนุษยชน

กลุ่มที่สามได้แก่ฮิวแมนไรท์เฟิร์ส Human Rights First หรือ ชื่อเดิม Lawyer Committee on Human Rights ให้ความสนใจในการส่งเสริมการทำงานด้านสิทธิมนุษยชน ระบบยุติธรรมและการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม มีโครงการพิเศษเกี่ยวกับนักสิทธิมนุษยชน การหายตัวไปของทนายสมชาย นีละไพจิตร ทนายความนักสิทธิมนุษยชนและการดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาจึงนับว่าเป็นคดีอาชญากรรมและคดีการเมืองที่ทางฮิวแมนไรท์เฟิร์สให้ความสนใจเป็นพิเศษ

กลุ่มที่สี่ได้แก่ FIDH สหพันธ์สากลเพื่อสิทธิมนุษยชน และ OMCT องค์การสากลว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน เป็นสององค์กรสิทธิมนุษยชนที่มีสำนักงานอยู่ที่กรุงเจนีวาประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ร่วมมือกันในชื่อว่า The Observatory และที่ทำงานด้านการปกป้องคุ้มครองนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน

กลุ่มที่ห้าได้แก่สมาพันธ์คนหายแห่งเอเชีย Asian Federation against Involuntary Disappearances เป็นองค์กรเครือข่ายสมาชิกองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับคนหายทั้งในระดับประเทศ

สมาชิกและในระบบองค์กรสหประชาชาติ องค์กรสมาชิกในประเทศไทยได้แก่คณะกรรมการญาติวีรชนเดือนพฤษภาคม 2534 ทำงานเคลื่อนไหวเรียกร้องความยุติธรรมและการปกป้องคุ้มครองต่อเหยื่อกรณีการหายไปโดยไม่สมัครใจ หรือที่ในสังคมไทยเข้าใจกันดีว่าเป็นการอุ้มหาย สมาพันธ์คนหายแห่งเอเชียได้ติดตามการดำเนินคดีการฆาตกรรมของนักสิทธิมนุษยชนชาวอินโดนีเซีย ชื่อมูนี่ ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งองค์กร AFAD องค์กร AFAD ให้ความสนใจคดีการหายไปของนายสมชายในประเทศไทยและร่วมสังเกตการณ์ทางคดี เปรียบเทียบกับการดำเนินคดีการฆาตกรรมนักสิทธิของอินโดนีเซีย

ผู้สังเกตการณ์ทางคดีจะจัดทำรายงานการสังเกตการณ์ของคดีสมชายและเผยแพร่ต่อสาธารณะต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ขอให้มีการดำเนินการสืบสวนสอบสวนขยายผลจากหลักฐานในคดีการปล้นทรัพย์และการขึ้นใจอย่างจริงจังและเร่งด่วน กรณีที่กรมสอบสวนคดีพิเศษหลังจากรับคดีมาเป็นเวลากว่า 5 เดือน ถ้ายังไม่มีความคืบหน้าสมควรจัดให้มีคณะกรรมการอิสระมีอำนาจหน้าที่เป็นกรณีพิเศษ
2. ขอให้มีการดำเนินการสืบสวนสอบสวนกรณีการหายตัวไปของบุคคลในทุกกรณี ด้วยความโปร่งใสและอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอุ้มหายในเหตุการณ์ความรุนแรง 3 จังหวัดภาคใต้ โดยให้อำนาจหน้าที่แก่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรมในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนอย่างเต็มที่ และเรียกร้องให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ความร่วมมือในการสืบสวนสอบสวนกรณีการอุ้มหายอย่างจริงจังและจริงใจ
3. ขอให้มีการปกป้องคุ้มครองญาตินายสมชาย พยานในคดี เจ้าหน้าที่พนักงานสอบสวน และนักสิทธิมนุษยชนที่ทำงานเรียกร้องความยุติธรรมแก่คดีนายสมชาย
4. ขอให้มีการดำเนินการศึกษาและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายที่สามารถนำคนผิดกรณีการหายไปของบุคคล เพื่อสามารถเยียวยาด้านความยุติธรรมแก่ญาติผู้สูญหายที่ไม่สามารถหาหลักฐานการมีชีวิตอยู่หรือการตายได้